

problemi

Radogost Grafenauer

VELIKI, MOŽDA NEDOSTIŽIVI
ZAHTJEVI »REDA POKORE«

Uvod

Svaki bi svećenik morao poznavati *nove naglaske RP* (Reda pokore). Ti naglasci zasijecaju i u svećeničku duhovnost, jer »ispovjednik mora biti vazda pripravan ispovijedati vjernike kad god to od njega razložno zatraže« (PO 13, RP 10b). Ukoliko su ti naglasci drukčiji od naših dosadašnjih, morali bismo se *obratiti*, preusmjeriti, promijeniti mišljenje. Želimo li pak utvrditi što RP naglašava, bit će najbolje da se pažljivo zadržimo na važnijim tekstovima.

RP upozorava na *odgovornost*: »Želi li ispovjednik pravilno i vjerno vršiti svoju službu, mora poznavati *bolesti* duša, pružati im prikladne lijekove i mudro vršiti *sudsku službu*. Neka stječe za to nužno znanje i razboritost brižnim učenjem pod vodstvom crkvenog učiteljstva, a osobito molitvom. Jer prosuđivanje duhova je duboko pronicanje Božjeg djela u srcima ljudi, dar Duha Svetoga i plod ljubavi« (RP 10a).

Bolesti duša za nas su važnije od onih kojima se bavi medicina, čiji je aparat ipak suvremeniji od našeg. Danas se od liječnika mnogo traži. Može mu se dogoditi da će za nestručan postupak odgovarati i pred sudom. — Dr Andrija Živković, profesor moralke, nekad je teolozima veoma naglašavao tu odgovornost rečenicom *sv. Alfonza Liguorio*: »Držim da je svećenik koji se usudi ispovijedati bez potrebna znanja od

Boga odbačen.«' Stoga RP ističe: »Zato ispovjednik mora steći nužno znanje i razboritost brižnim učenjem pod vodstvom crkvenog učiteljstva, a osobito molitvom.«

Komentar teksta

Može se ova uputa olako uzeti, kao da su bolesti duše samo formalni grijesi, a sav lijek su odrješenje i pokora. I riječ »učenje« može nekoga uljuljati u san: Student ne uči. On studira, a ozbiljan znanstveni radnik istražuje. Prema tome, ispovjednik je nalik na učenika. Uostalom, RP naglašava: neka uči pod vodstvom crkvenog učiteljstva. Neka zna za grijeh i propise o ispovijedanju, neka nalaže pokoru i po propisu daje ili uskraćuje odrješenje. Dobro je što RP naglašava da ne možemo sve znanje nadoknaditi *molitvom*. Takvo bi shvaćanje moglo uspavljivati svijest odgovornosti. Još bi porastao naš raskorak sa suvremenom medicinom te bi bio *simptomom* naše neozbiljnosti naspram medicinskim radnicima, a bojim se da ovako shvaćena molitva ne graniči s pravim kušanjem Boga (Mt 4, 7).

Obrada predmeta

Dvije me godine salijeću misli o toj stvari, a hvata me i bojazan da u Čemu ne pretjerujem. Dobivam utisak da mnogi svećenici ne uzimlju RP u svoj njegovoj evanđeoskoj svježini. Možda se varam? Možda na preporuke gledam prezahtjevno? Želio bih sustavno izložiti svoje, možda dublje shvaćene upute RP. Pokušao bih ovim člankom *odvagnuti* njihovu težinu. Budući da je pogibeljno Istrgnuti riječi iz konteksta koncilske obnove i cijeloga RP, osluhnut ću smisao tih uputa u kontekstu evanđelja i suvremene Crkve, da osjetimo njihovu pravu moć.

Grijeh je ambivalentna pojava. U jednu je ruku *uvreda Boga* i povreda njegovih prava. U drugu je ruku *nesreća za grešnika*, bolest njegove duše, pogibeljna i za druge. Takva pojava zanima i liječnika i suca, svakoga na svoj način.

Dok se *liječnik* prvenstveno zanima za grijeh kao za bolest, nesreću i pogibelj, *sudac* gleda u njemu uvredu Boga, rušenje njegovih prava. Ispovjednik, liječnik ili sudac, *Božji* je *službenik*. U toj službi liječnikovu će pozornost prvenstveno privući božanski planovi spasenja i briga kako bi se bolje uključio u njih da spasi čovjeka.

1 Nastaje problem, mora li svećenik bez potrebna znanja zbilja ispovijedati kad god vjernici to od njega razložno zatraže (usp. PO 13, RP 10 b). S tim problemom vezana je i dužnost studija, ali i odgovornost hijerarhije (crkvenog učiteljstva) za stalno osposobljavanje dobro pripravljenih ispovjednika (usp. 1 Tim 5,22).

Sučevu će pozornost privući osobito Božja prava. Nastojat će ukloniti raskorak između pokornikova života i Božjih prava. Zanimat će ga prije svega kako bi u Božjim planovima spasio božanska prava.

U tom kontekstu razdijelit ću oslušivanje propisa RP u dva dijela: u prvom dijelu zadržao bih se kod liječničke službe ispovjednika. Zanimala bi me najprije njegova liječnička svijest i stručno znanje o bolestima duše, njihovim simptomima, uzrocima i lijekovima. Pogledao bih još probleme u vezi sa stjecanjem toga znanja i čemu u tom »učenju« služi vodstvo crkvenog učiteljstva.

U drugom dijelu zaustavio bih se kod sudske službe ispovjednika. Najprije bih se zadržao na pitanju njegove sudske vlasti i savjesti. Potom bih vidio što ga kao suca zanima, osobito kakvu ulogu ima ispovjednik u istražnom procesu sakramenta pokore. Pokušao bih još dokučiti kakva mu je razboritost potrebna za tu službu i kako je stječe.

I. Ispovjednik — liječnik

1. Liječnička svijest

Liječnička se svijest, dakle, mnogo razlikuje od svijesti suca. Spomenuo bih tri njezine osobine: *sućut*, *požrtvovnost* i svijest *odgovornosti* za život i zdravlje. Morali bismo vidjeti ne daje li nam *koncil* kakav okvir za razmišljanja o liječničkoj svijesti ispovjednika.

Koncil određuje najprije smjer za obnovu sakramenta pokore: »Neka se obredi i obrasci pokore tako prerade da jasnije *izražavaju narav i učinak toga sakramenta*« (SC 72); potom upozorava ispovjednike na ispravnu svijest: »Kada dijele sakramente, sjedinjuju se s *Kristovom nakanom i ljubavlju*, osobito u službi sakramenta pokore« (PO 13).

RP povezuje oba propisa: »Primajući raskajana grešnika, ispovjednik vrši očinsku službu. Ljudima razotkriva Očevo srce i odražuje sliku Krista Pastira. Neka ima na pameti da mu je povjerena služba Krista, koji je *svojom snagom nazočan* u sakramentima« (RP 10c).

Isus nam se zbilja predstavio kao liječnik. Kad su mu prigovorili zašto jede s grešnicima, on je odvratio: »Ne treba *liječnik* zdravima, nego bolesnima. Nisam došao zvati pravednike, nego grešnike« (Mt 9, 11 — 13; Mk 2, 17; Lk 5, 31 — 32; 19, 10).

^ Nije nelogično što RP govori o Ocu, premda je koncil postavio samo *Isusa* 7.a uzor, jer *Isus* reče: »Sve što god Otac ima pripada meni« (Iv 16, 15), a u drugu ruku naglašava: »Tko vidi mene, vidio je i Oca« (Iv 14, 9).

Pređočio je sebe kao liječnika usporedbom o milosrdnom Samarijancu." U toj je priči najvažnija riječ »sažali se« (Lk 10,33), grčki »*esplaghnisthe*«, kojoj daje kontekst najprije sama priča, a onda i Novi savez. Najprije pogledajmo *kontekst* same *priče*: Samarijanac pokazuje požrtvovnu i djelotvornu sućut. O svom trošku sve sređuje, ne tražeći nikakvu nagradu. A u kontekstu *Novoga saveza* poprima riječ *esplaghnisthe* još dublje značenje. Novi savez upotrebljava je samo još 4 puta. Svaki put izražava samo *Božju sućut*. Dva puta govori o sućuti Isusa, dobrog pastira prema mnoštvu,* a dva puta o Božjoj sućuti prema pojedincima: 'RP je od tih slika izabrao Isusa dobrog pastira i nebeskoga Oca.

Primjer *Oca* (RP 6b, d, 10c) pokazuje da u ispovjednikovoj svijesti mora voditi glavnu riječ sućut (liječnika), a ne strogost (suca)."

Kad sv. Matej slika *Isusa* kao dobrog *pastira* (Mt 9,36), ima pred očima Ezekielovu priču o nemoćnim, bolesnim, ranjenim i izgubljenim ovcama (34, 4) koje će Božji pastir spasiti (34, 16). Isus kao dobar pastir *organizira službu spašavanja*. Zahtijeva molitvu (Mt 9,38) i daje apostolima zadaću: »Liječite bolesne, uskrisujte mrtve, čistite gubave, izgonite zle duhove. Badava ste primili, badava dajte« (Mt 10, 8).

Već je Ezekielu *glavni grijeh* pastira *nebriga* za potrebe ovaca (Ez 34, 2–10; usp. Mt 24, 48–51; Lk 12, 45–46). Isus traži u službi spašavanja nesebičnu besplatnu požrtvovnost po primjeru dobrog pastira (Mt 10, 10; 1 Kor 9, 15), premda šalje apostole kao ovce (Mt 10, 16) ili janjce (Lk 10,3) među vukove i pri tom ne podnosi nikakvih najamničkih isprika (Iv 10, 12). Sluga nije veći od gospodara, koji nije došao da mu se služi, već da sam služi i dadne život kao otkupninu za mnoge (Mk

3 Stručnjaci dokazuju da je Samarijanac predodžba za Isusa. Navode osobito tri dokaza: a) rječnik usporedbe o Samarijancu, b) njezinu shemu i c) njezinu moralnu pozadinu.

a) *Rječnik* te usporedbe: riječ sažali se, »*esplaghnisthe*« (Lk 10, 33), u Novom savezu služi isključivo kao izraz za Božju sućut (Mt 9, 36; 14, 14; Lk 7, 13; 15, 20). — Novi savez upotrebljava riječ »na povratku« (*en to epanerhesthai*) samo za Isusov povratak (Lk 10, 35; 19, 15). — *Samarijanac*: Isusa su Židovi nazvali Samarijancem (Iv 8, 48), a u životu bio je prezren poput Samarijanaca.

b) *Shema* usporedbe: po shemi usporedba je srodna s usporedbama o dobrom pastiru kod Ezekielu (34, 1–16) i u Ivanovu evanđelju (Iv 10, 10–11) i s usporedbom o vinogradarima (Lk 20, 9–15). Uvijek dolaze najprije proroci, a kasnije Isus (sin ili pastir).

c) *Moralna pozadina* priče o milosrdnom Samarijancu je zapovijed ljubavi, gdje Samarijanac i Isus služe kao uzor (Iv 13, 34; 15, 12).

* Mt 14, 14 govori o sućuti prema umornom i opterećenom mnoštvu bolesnika, a Mt 9, 36 o sućuti prema mnoštvu nalik na ovce bez pastira.

Lk 15, 20 govori o sućuti Oca prema izgubljenom sinu koji se vraća, a Lk 7, 13 o Isusovoj sućuti prema udovici iz Naima, pošto je izgubila sina jedinca.

" To osobito vidimo usporedimo li »ispitivanje savjesti« izgubljenog sina (Lk 15, 18–19) s njegovom »ispovijedi« ili priznanjem (Lk 15, 21), gdje mu otac nije dao ni dovršiti ispovijed koju je pripravo, a kamo li da bi je htio još nadopuniti (usp. Lk 15, 30).

10, 45). *Učinio je sve što je mogao* (Iv 13, 1; 17, 12). Ni Pavao »nije ništa propustio od onoga što je korisno« u službi vjernih (Dj 20, 20), štoviše, znao je da mu se zlo piše ne bude li obavio sve što je u stanju učiniti za spasenje drugih (1 Kor 9,16).

Služba evanđeoskog liječnika očito zahtijeva otvoreno srce i oko i požrtvovnu sućut, punu brige da ne propusti ništa što je u stanju učiniti.

2. *Potrebno znanje o bolestima duše*

a) Bolesti duše izravno nisu spoznatljive

Bog je postavio sakrament pokore kao lijek za kršćane koji upadoše u grijeh. Ispovjednik je evanđeoski liječnik duša. Nalik na Isusa, dobrog pastira, na Oca izgubljenog sina, ovlašten je da *p r a š t a*. Kao evanđeoski liječnik gleda u grijehu skrivenu bolest. Grijeh je, naime, nešto nevidljivo u čovjeku, što mu potajno duboko nagriža dimenzije života. Pogađa njegov život s Bogom, a možda ugrožava taj život i u drugih ljudi.

Ukoliko je grijeh u nekome dokrajčio milosni život, govorimo o smrti duše (usp. Otk 3,1). U slučaju takve smrti možemo još uvijek govoriti o grijehu kao o bolesti, jer čovjek je tom smrću u neku ruku ipak samo osakaćen. Premda nema milosnog života, ostaje živ kao čovjek. U tom smislu svaki je grijeh za čovjeka potajna bolest.

Grijeh kao stanje duše ni samom grešniku *nije vidljiv*. Ne može ga izravno zamijetiti. Svjestan je samo grešnoga čina i na temelju toga zaključuje na svoje grešno stanje. Kako će, dakle, tek ispovjednik doći do toga da utvrdi stanje pokornikove bolesti kako bi ga mogao liječiti?

Zaustavit ćemo se kod simptoma, uzroka i kod lijekova bolesti duša.

b) Poznavanje simptoma bolesti duša

Naše *veze s Bogom* nisu zatvorene u krug nevidljiva svijeta milosti. Budu li ti dodiri prisni, onda moraju na stotinu načina *prodrijeti* na javu u našem životu i radu. Na tom je vidljivom području, razumije se, lakše pratiti njihov zdrav ili nezdrav razvitak.

Na temelju kojih *simptoma* može, dakle, liječnik duša naslutiti ili utvrditi da su nečije veze s Bogom nerazvijene, nezdrave, bolesne, da hramlju, izdišu, umiru li da su čak mrtve? Nije moja nakana iznijeti ovdje iscrpniji popis simptoma, samo bih natuknuo njihova glavna područja.

Najprije, takvi su simptomi sva teoretska i praktična *kriva uvjerenja o Bogu*, uvjerenja koja u nečijoj duši rastaču ljubav, pouzdanje, živu vjeru u njega, u ljude, u život i u sama sebe. Zdravim uvjerenjem svaki čovjek nalazi u Bogu potpuno ispunjenje svih najdubljih potreba. U njemu dobiva izvor prijeko potrebnih poticaja i snaga za život. U nje-

mu nalazi lijek za životne teškoće, odvažnost u pogibeljima, izvor radosti, mira i sigurnosti (Iz 40, 29 – 31; Mt 11, 28 – 30; Lk 4, 18 – 21 itd.). Što u tom kome nedostaje, bili bi simptomi, doline koje treba ispuniti (usp. Lk 3, 5). U raspravi o simptomima još nas ne zanima što koga pogađa, slabi, rastače njegovo zdravo uvjerenje o Bogu. Pitamo se tek za same simptome, a ne tražimo njihovih uzroka.

Drugo područje takvih simptoma bila bi *kriva* teoretska ili praktična vrednovanja stvari koje bi netko možda uzdizao iznad Boga te im u životu pripisivao pretjeranu važnost. Takva bi vrednovanja mogla biti klanjanje tijelu, novcu, časti, vlasti i s tim u vezi klanjanje užicima, dostignućima znanosti, tehnike itd. To bi bile gore koje nekome priječe put prema Bogu i morao bi ih sravniti (Lk 3, 5 – 6).

Treće područje takvih simptoma bio bi svaki farizejski *rascjep* između vjerskog i praktičnog života. Što je god u koga izuzeto iz vjerskog života, znak je da tamo njegov vjerski život hramlje. Bog je apsolutni gospodar svih naših misli, riječi i djela. Moramo ga ljubiti svim srcem, svom dušom, svom pameti i svom snagom (Mt 12, 30). Ipak je Bog vertikalno povezoao i s horizontalom: »A druga je zapovijed ovoj jednaka: 'Ljubi bližnjega svoga kao sama sebe'« (Mt 22, 39). Stoga svaki nezdrav odnos prema ljudima pouzdano pokazuje kako hramlju i dodiri s Bogom. Štoviše, ne ljubimo li drugoga kao što nas je Isus ljubio (Iv 13, 34), šepa i naša spoznaja Boga (1 Iv 2, 3 – 6).

Moralna teologija sabire i važe težinu tih simptoma, ali ih psihološki ne povezuje kao simptome. Suvremena se *pastoralna teologija* hvata s tim pitanjem ukoštac. Drugdje ćemo se pozabaviti pitanjem o publiciranju tih dostignuća u svećeničkoj javnosti.'

c) Poznavanje uzroka bolesti

Medicina sustavnim radom istražuje uzroke bolesti te najsuvremenijim načinima prikuplja podatke o njima kako bi poduzela potrebne korake. Gdje smo s obzirom na to, evanđeoski liječnici duša, premda ne bismo smjeli propustiti kad je u pitanju zdravlje duša!?

Koncil drži da je (ne)ozbiljnost u radu za druge ljude simptom naše (ne)iskrenosti. Tvrdi da »pastiri svojom zauzetošću pokazuju ljudima lice Crkve po kome ljudi sude koliko ima kršćanska poruka istinite snage. Crkva dobro zna kakav je u naše vrijeme raskorak između evanđeoske poruke i slabosti onih kojima je povjerena« (GS 43) i želi da se taj raskorak smanji. Zato i »nastoji otkriti u duši ateiste sakrite uzroke nijekanja Boga. Drži da ih treba ozbiljno i što dublje istražiti, jer je svjesna kako su važna pitanja što ih podiže ateizam« (GS 21).

Vidi ovdje str. 138: Učenje pod vodstvom crkvenog učiteljstva.

Svaki grijeh udaljuje čovjeka od Boga, čini da u neku ruku praktički niječe Boga i otuđuje mu se. Ne bismo li, dakle, morali ozbiljnije ispitivati uzroke što ih je *koncil već nabacio*? Evo nekih!

Duboke i brze promjene snažno odjekuju u duši čovjeka, u njegovu mišljenju. »Praktički zbog njih široke mase napuštaju religiozni život« (GS 7). Golem je utjecaj sredstava društvenog obavještanja, koja njezanje Boga često prikazuju kao zahtjev znanstvenog napretka. Različiti *pritisци* u odgoju, zloraba vlasti, ekonomskog, socijalnog i kulturnog položaja razorno djeluju na pojedince, obitelji, slojeve, rase, narode, štoviše, i na cijele države i ugrožavaju vjerski život. *Nesnosne* ekonomske, socijalne, kulturne *okolnosti* ubijaju u ljudima polet, stvaraju bezvoljnost, nezainteresiranost za Boga. Osobito su razorne posljedice potrošačkog duha koji prevrće sve vrednote, unosi razdvojenost u duše, obitelji itd. U takvim okolnostima nije lako, a katkad je gotovo i nemoguće ostati Bogu vjeran (GS). Koncil ipak *najgore* ocjenjuje nas kršćane, koji često sami sakrivamo lice Boga:

»Veliku ulogu u postanku ateizma mogu imati *vjernici*, ukoliko zanemarivanjem vjerskog odgoja, netočnim izlaganjem nauke, nedostacima religioznog, moralnog, socijalnog života *zakrivaju* pravo lice Boga, umjesto da ga otkrivaju« (GS 19). Neekumenski stavovi crkvenih ljudi osobito uništavaju pravi religiozni život.

d) Poznavanje lijekova za bolesti duša

Sav je *sakrament pokore* po svojoj naravi zapravo *lijek* za bolesti duša (RP 11). U procesu liječenja Ispovjednik bi morao pružiti grešniku »pravi lijek za njegovu bolest« (RP 6c), tako »različiti kako su mnogostruke rane grijeha« (RP 7), »uistinu lijek za dotični grijeh« (RP 6c).

Moramo znati da je svaki *grijeh* u biti *napustame* »prve ljubavi« (RP 5), a *cilj je ispovijedi* »da se Kristov učenik, potaknut Duhom Svetim, svim srcem *obratí k Bogu*« (RP 6). Sam »Otac u sakramentu pokore prima sina povratnika, Krist uzima izgubljenu ovcu i vraća je u ovčinjak« (RP 6d). *Bog je tu* liječnik i *lijek*, kojemu »možemo pristupiti jedino po metanoji, po unutarnjoj promjeni svega čovjeka, gdje čovjek počinje misliti, suditi i sređivati život, potaknut svetošću i ljubavlju koja nam se očitovala i u punini udijelila u Sinu« (RP 6a). Nije, dakle, svećenik pravi liječnik, jer sam »Duh Sveti nanovo posvećuje svoj hram ili se potpunije nastanjuje u njemu« (RP 6d).

Pošto ipak ljudi osjećaju *razne teškoće* u pristupanju k Bogu, nije dosta da evanđeoski liječnik poznaje cilj i da shvaća njihove teškoće. Mora znati također kako doskočiti tim poteškoćama.

Koliko su toga otkrile pojedine grane ljudskih znanosti, poput psihologije, defektologije, antropologije, socijalne pomoći itd.! Koliko toga imaju pojedini udžbenici o duševnoj higijeni! Koliko zdravih elemenata sadržava kulturna baština pojedinih naroda!

u drugu je ruku zanimljivo kako se najveći psiholozi dive duhovnim velikanima kršćanskog života — sv. Ivanu od Križa, sv. Tereziji Avilskoj, sv. Tereziji od Malog Isusa, sv. Ignaciju Lojolskom. S udivljenjem su proučavali njihova djela i čudili se kako su s gledišta dubinske psihologije bili sretnih ruku. Tako je npr. Jung pohvalio »Duhovne vježbe« sv. Ignacija upravo kao psihološko remek-djelo.

Evandeoskim bi liječnicima i te kako dobro došlo sve to, s mukom sabrano i gdjekada dobro prokušano iskustvo kako bi pojedinim bolestima duše znali doskočiti odgovarajućim lijekovima.

3. *Kako ispovjednik stječe to nužno znanje?*

RP odgovara: »brižnim učenjem« (10a). Učenje pretpostavlja udžbenik. *Imamo li* priručnik, *leksikon o bolestima* duša? — Imamo udžbenike za moralku. Moralna teologija služi ispovjedniku za sudačku službu, da lakše ocijeni težinu krivnje. Liječnika zanima kako bi doskočio bolestima duša, bez obzira na krivnju kojom je došlo do njih. Ima li, dakle, u nas knjiga gdje bi svećenik našao takve podatke? Imamo li svim ispovjednicima na dohvat ruke kakav iscrpniji *priručnik o simptomima* bolesti duša ili o različitim duhovima kako bi se čovjek u njima lakše snalazio? — Takvi su simptomi porazbacani kojekuda. Imamo li sustavno razrađen udžbenik o njima?

Imamo li gdje skupljene važnije *podatke* o tome kako biološke,* psihološke, sociološke, ekonomske, pedagoške, kulturne *promjene* odjekuju u dušama, kako *utječu* na vjerski život? Sjetimo se kako nam koncil preporučuje njihovo poznavanje!* Imamo li igdje zgodno sreden popis *lijekova* i uputa za liječnički postupak u bolestima duša za svoje potrebe?

Držim da naša *situacija nije ružičasta*. Svatko sam teško skuplja najpotrebnije podatke, nužne za liječnički postupak s pokornicima, a mnogo je toga prepušteno snalažljivosti pojedinaca. Koliko vremena utroši čovjek da sam prikupi sve iskustvo! Imamo li u nas sustavne psihologije, prilagođene potrebama ispovjednika, dušobrižnika?*" Ne crkvene su psihologije pune neprihvatljivih stavova. Ima li pak svatko sam vremena da posvuda traga za simptomima bolesti duša? Kad bi se tko i našao tako vrijedan, namučit će se, a hoće li kasnije drugi imati *posluš* za njegovo iskustvo? Hoće li uspjeti da drugima povjeri svoja otkrića ili će ih zakopati sa sobom u grob? Ne priča se uzalud ni »de invidia clericali«.

^ Biologija tumači kako hormoni utječu na duševno i duhovno raspoloženje kad se za menstruacijskog ciklusa mijenjaju hormon estrogen i progesteron, da navedem samo jedan primjer.

" Usporedi ovdje: c) Poznavanje uzroka bolesti duša.

1« Koncil izrijeком spominje psihologiju i sociologiju (GS 62).

Tko zna koliko ima već zakopanih talenata! Koliko *suвремена medicina* i defektologija pokazuju veći posluš za stvarnost!

Samo još jedno pitanje: Smijemo li takve napore nazvati učenjem? RP opravdano zahtijeva da bude:

4. »Učenje* pod vodstvom crkvenog učiteljstva

Donekle smo uočili u kakvom je položaju naša »medicinska« stvarnost i kako je mučno stjecanje znanja koje nam Koncil stavlja na srce. Držim da bismo iz toga mogli povući zaključak *kakvo* bi nam *vodstvo* odgovaralo u toj situaciji. Svako se, naime, vodstvo mora prilagoditi potrebama vodenih. Sigurno nam je u današnjim okolnostima vodstvo prijeko potrebno. Stjecanje je znanja veoma važno, a za pojedinca ubitačno teško. Tu kod vodstva *nisu glavno zabrane*. Koncil moli crkveno učiteljstvo neka ne gasi Duha, nego neka mu preporučuje da sve ispita i zadrži što god ima dobra (AA 3).

Katolički tisak ima u nas možda još najveće mogućnosti i zasluge na području skupljanja i objavljivanja takvih podataka. Nije ipak on u stanju privući sve snage u ekipni rad. Potreban je poticaj iz *samoga srca Crkve*, koju je Krist providio crkvenim učiteljstvom. Učiteljstvo je pozvano da sve registrira, ocjenjuje, a što je dobro da pohranjuje (LG 12). Koncil izrijeком zahtijeva: »Neka biskupi pojedinačno i zajednički nastoje pronaći što zgodniji način da svi njihovi svećenici s braćom razmijene iskustva apostolata« (PO 19). Crkveno je učiteljstvo stoga u mnogo težem položaju od svih nas.

Koncil od njega traži što je ljudski tako reći nemoguće. Ali je Koncil uvjeren da *ljudi ocjenjuju* naš rad za evanđelje *prema zauzetosti* pastira. Naša je liječnička služba bitni dio evanđeoske službe (usp. Mt 10, 8). To je spašavanje u službi dobrog pastira.

Suвремена *medicina pokazuje* "sto suвременo društvo u životnoj pogibelji *očekuje* od spasavalačke službe kad je posrijedi običan život. Držimo li mi da je duhovni život preči od tjelesnoga, moramo to dokazati zalaganjem. Inače nismo uvjerljivi (GS 43).

Ne povezu li nas, dakle, biskupi da se sustavno zauzmemo za taj ekipni istraživalački rad, svijet će na temelju te nezauzetosti zaključivati poput proroka Malahije: *Nije nam važna vaša pomoć, jer je ni sami ne cijenite* i ne uzimate ozbiljno (usp. Mal 1, 7–8). Možda smo već u zakašnjenju? Zašto ljudi napuštaju praksu ispovijedanja? Nisu li možda te stvari u nekoj uzročnoj vezi, neki simptomi bolesti?

11 RP ima u izvornom tekstu riječ »studium«, koja se može protegnuti na sve ovo naprezanje. Ne može se djetinje ni shvatiti (RP 10a).

Jedino bi, dakle, *crkveno uciteljstvo* bilo u stanju uspješno organizirati ekipni rad na sustavnom prikupljanju podataka, na pripremi odgovarajućih priručnika, možda i leksikona. Jedino bi ono moglo ozbiljno pokrenuti i voditi usavršavanje našeg »medicinskog« znanja. Jedino bi ono bilo u stanju probuditi u svećenika potrebno zanimanje za stvari u duhu koncila i usmjerivati ga prema zahtjevima naših okolnosti i mogućnosti (usp. GS 62).

II. Ispovjednik — sudac

1. Ispovjednikova sudska vlast i savjest

Ispovjednikova je sakramentalna vlast ograničena na praštanje. Svako je osuđivanje isključeno iz nje. Evo tri dokaza za to:

1. Kao sudac ispovjednik ostaje *kršćanin*. Kao takav nema pravo nikoga ni pod kojom izlikom osuditi (usp. Rim 2, 1; 14, 4.10; Jak 3, U — 12). »Nemojte prije vremena« (1 Kor 4,5) »suditi da ne budete osuđeni« (Mt 7, 1; Lk 6, 37).

2. *Koncil* je u vezi s obnovom sakramenta pokore izrazio želju: »Neka se pokornički obredi i obrasci srede tako da što jasnije izražavaju učinak sakramenta« (SC 72). *Učinak sakramenta* vezan je uz ispovjednikovu sakramentalnu vlast i obrnuto. Ispovjednik je sakrament samo onda kad ispovjednik evanđeoskom vlašću posreduje radosnu vijest odrješenja pokorniku, zbog kojega će »na nebu biti veće veselje ... nego zbog devedeset i devet pravednika« (Lk 15, 7). Učinak sakramenta je, dakle, vezan uz odrješenje i tako točno *pokazuje granice* ispovjednikove sakramentalne sudske *vlasti*.

Koncil želi da svi ispovjedni obredi što jasnije izražavaju taj naravni učinak sakramenta. Budući da ispovjedni postupak spada »po rasporedhi Božjeg milosrđa« među ispovjedne obrede (RP 7a), mora ispovjednik po želji koncila iz toga postupka što jasnije ukloniti sve što je tuđe pomirenju, a tome se izravno protivi osuđivanje.

3. »Ispovjednik nek ima na pameti da mu je povjerena *služba Krista-Pastira*, koji je za spas ljudi izvršio djelo otkupljenja, a svojom je snagom nazočan u sakramentima« (RP 10c). Perikopa o dobrom pastiru isključuje svaku volju za osuđivanjem. Isus upozorava: »*Ja sam vrata*« (Iv 10, 9). Kako, dakle, treba da ispovjednik uđe u svetište pokornikove savjesti (usp. GS 16)? Isus nije došao da sudi, već da spašava (Iv 3, 17; 12, 47). »*Tko ne ulazi u ovčinjak na vrata*, već se uspinje na drugome mjestu, *lopov je i razbojnik*« (Iv 10,1). Sudac osudom osuđenika sakati, krnji u pravima, ranjava, možda mu otima i život. Za nj

može Isus reći: »Lopov dolazi da krade, kolje i uništava« (Iv 10, 10). Tim je riječima okarakteriziran razorni značaj krivo shvaćene sudske vlasti ispovjednika. Za takva bi ispovjednika vrijedila riječ: »Zašto gledaš trun u oku bratovu, a balvana u svom ne vidiš? Kojim pravom govoriš bratu: 'Pusti da ti izvadim trun' dok je u tvom oku brvno? Izvadi najprije gredu iz svog oka, pa ćeš moći izvaditi trun iz oka bratova« (Mt 7, 3–5).

2. Predmet ispovjednikove sudske vlasti

Ispovjednik ima, dakle, sakramentalnu vlast da pokornika riješi osude koju je navukao na se. Predmet tog odrješivanja je *grieh*. A u čemu je grijeh? — U tome je, prezre li čovjek Boga, ne sluša li Božje riječi koje su njemu upućene, ne ispuni li ih. »Osuda je u tome što je svjetlo došlo, a ljudi su više voljeli tamu nego svjetlo« (Iv 3, 19). To je svjetlo Isus. Grijehom ga preziremo, a on nas upozorava: »Tko mene prezire i ne prima mojih riječi, ima svoga suca: riječ koju sam vam naviještao sudit će mu u posljednji dan« (Iv 12, 48). »Tko vas prezire, mene prezire, a prezre li mene, prezire i onoga koji me je poslao« (Lk 10,16). Istina, Isus je »došao na svijet i poradi suda,*^ da progledaju koji ne vide, a oslijepe koji vide« (Iv 9, 39).

Ne sudi ipak Isus, već njegova riječ, »živa, djelotvorna, oštrija od svakoga mača, riječ što prodire do rastavljanja duše i duha, zglobova i množine, koja može suditi nakane i misli srca niti je išta sakriveno pred njom, naprotiv, sve je golo i otkriveno očima nje,*^ kojoj moramo dati račun« (Heb 4, 12–13). Božja je riječ *poziv*, upućen ljudima i svakome napose. Predmet koji zanima ispovjednika upravo je taj poziv. Taj je poziv i predmet koji treba da *moralna teologija* teoretski obraduje. Evo kako joj ga Koncil naznačuje: Zadaća je moralne teologije »rasvijetliti uzvišeni poziv kršćana u Kristu i njihovu obvezu da u ljubavi donesu plod za život svijeta«, a »znanstveno izlaganje toga predmeta mora se temeljitije hraniti naukom Svetoga pisma« (OT 16).

Čovjek je za svoj poziv odgovoran Bogu. Sv. pismo tu svijest odgovornosti naziva darom straha Božjega (Iz 11, 2–3). Što je veći poziv, teža je i odgovornost (Lk 12, 48). Ispovjednik mora, dakle, pomiriti pokornika s Božjom riječju. Zato mora saznati za *rascjep* između njega i njemu upućenog osobnog poziva. U ispovijedi je u pitanju konkretan praktični poziv pokorniku koji se ispovijeda. RP naznačuje taj poziv kao predmet do kojega mora ispovjednik doći: ispovjednikov je cilj »duboka spoznaja*³ Božjeg djela u srcima ljudi« (RP 10a).

Hrvatski je prijevod ublažen: »Dođoh da ispunim odredbu.« Izvornik ima riječ: »krima«, sud, osuda.

³ U izvorniku je »logos« subjekt, s kojim se slažu sve zamjenice.

" Izvornik ima riječ: »intima cognitio« — duboka spoznaja (RP 10a).

Sveti je Ignacije smislio sustavno otvaranje božanskom djelovanju i istraživanje tog djelovanja u srcima ljudi. U tom procesu sudjeluju onaj tko se otvara i njegov duhovni vođa. Ignacije naziva taj proces *mjesečnim duhovnim vježbama*. To bi bio sustavni pristup onome što RP danas traži od ispovjednika.

J. Istražni proces kod ispovijedi

a) Narav tog procesa

U istražni proces ispovijedi spada najprije *pokornički obred priznanja* grijeha. »Vjernik mora po rasporedbi Božjeg milosrđa ispovjediti svećeniku sve i pojedine teške grijehе kojih se nakon ispitivanja savjesti sjeća« (RP 7a). Svećenik mu »može prema potrebi pomoći da se potpuno i cjelovito ispovjedi« (RP 18). Ta je ispovijed važan bogoslužni dio sakramenta (RP 11). Za njega, dakle, vrijedi koncilski zahtjev: »Neka se pokornički obredi tako srede da će *jasnije izražavati narav toga sakramenta*« (SC 72).

Sakramenat pokore je po naravi sakramenat *pomilovanja* (RP 2). Kako smo vidjeli, drukčija je vlast suca koji oprašta od onoga koji sudi, a drukčija je i narav procesa pomilovanja od sudskog procesa. U pomilovanju nema ni tužitelja ni odvjetnika. Ni u optužbi ni u istraživanju nema strogo pravničkog postupka. Molitelj ne mora do u tančine ispričati svu svoju krivnju kao što to tužitelj radi na običnom sudu.

RP je prema Koncilu uskladio obrasce i obrede sakramenta pokore s naravi sakramenta pomilovanja. Ipak je istražni proces prepustio pokorniku i ispovjedniku. *Ispovjednik mora voditi brigu o njegovoj naravi*. Ne smije biti nikako strog. Mora pustiti da se pokornik izrazi po savjesti, kako zna. Sakramenat pokore je, uostalom, *povlastica*. Bog može oprostiti i bez njega. A »ispovjednik ljudima razotkriva srce Očeve« (RP 10c), »Oca koji prima sina povratnika« (RP 6d).

Je li *Otac* u priči o izgubljenom sinu pravilno postupio? Sin mu nije priznao da je spiskao baštinu i provodio razbludan život. Tko bi tražio da prizna još te pojedine teške grijehе, postupao bi strože od Oca (RP 7a). Važno je da se sin optužio zbog svega što ga je u duši tištilo. U tome su spiskanje novca i razbludni život bili tek usput uključeni (Lk 15, 30). Svojim nerazumijevanjem ne smijemo nikoga kočiti. RP nam; postavlja Oca za uzor (RP 10c). Preče je da ljudima razotkrivamo Očeve srce nego da strogo tražimo »cjelovitu« optužbu.

Svaka *moralna nemogućnost* ispričava pokornika od cjelovite ispovijedi (RP 31, 34). Sud o opravdanosti tih isprika prepustimo pokorniku. Možemo jedino zajedno s njim zaželjeti da bude mirniji i da se prema tome iskrenije povjeri. A plašenjem učinili bismo sebi i pokorniku medvjedu uslugu. Unakazili bismo mu lik Oca nebeskoga.

b) Što pretpostavlja

»Vjernik mora ispovjediti svećeniku grijeha kojih se nakon *ispitivanja savjesti* sjeća« (RP 7a). Ovo »priznanje grijeha« nije moguće ako nije vjernik obavio »unutarnje ispitivanje srca u svjetlu Božjeg milosrđa« (RP 6b). Ima vjernika koji ne znaju ispitati savjest. Misle da je savjest samo njihova pamet ili svijest. Koncil tvrdi drukčije: »Savjest je najskrovitija jezgra i svetište čovjeka, gdje je sam s Bogom, čiji glas odzvanja u njegovoj nutrini. Tamo čovjek otkriva *zakon koji ne daje sam sebi*, nego mu ga je Bog upisao. Božji glas odzvanja u intimnosti našega srca. U pokoravanju tom zakonu jest dostojanstvo čovjeka i po tom će mu se zakonu suditi« (GS 16).

I ispovjednik mora pokorniku »suditi« po tom zakonu. Stoga i nastoji »duboko spoznati Božje djelovanje u srcima ljudi« (RP 10a). Jedva je moguće otkriti to djelovanje u srcima ljudi koji se okreću po vjetru kao »*trska koju vjetar ljulja*« (Mt 11, 7), kojima je »više na srcu slava ljudska nego slava Božja« (Iv 5, 44; 12, 43). »U njihovoj se duši ne javljaju *ni kakvi duhovi*. Nema u njih ni utjehe, ni potištenosti, niti ih obuzimlju suprotni duhovi« (Ignacije: Duh. vježbe, br. 6), »niti su studeni, niti vrući« (Otk 3, 15).

Ti ljudi zataškavaju Božji glas koji »kori i kara sve koje ljubi« (Otk 3, 19), a *Bog ih prepušta* »okorjelu srcu njihovu, neka idu kako im se hoće« (Ps 81, 13). Stoga nisu u stanju ispitati savjest, niti su se kadri dobro ispovjediti. »Njihova savjest malo-pomalo postaje gotovo slijepa« (GS 16). Takve pokornike mora *ispovjednik* upućivati u pripravu na ispovijed, u oslušivanje savjesti. Takav pokornik mora otvoriti vrata dubljaj osobnoj molitvi koja je mlakome upravo najpreča. Sv. Ivan mu svjetuje da kupi od Boga u vatri žežena zlata i pomasti za oči da bi vidio (Otk 3, 18). Sveti Ignacije preporučuje duhovnom vodi da »mlake« osobe uputi u *gorljivo vršenje »duhovnih vježbi*« (Duhovne vježbe, br. 6), tj. u odgovarajuća »ispitivanja savjesti, razmišljanja, promatranja, mislene molitve i druge pokušaje kako bi se s temelja oslobodili neurednih nagnuća te bi pronašli Božju volju« (Duhovne vježbe, br. 1).

c) Ispovjednik kao istražni sudac

Na temelju svega što smo utvrdili očito je ispovjednikova dužnost drukčija od zadaće istražnog suca. Istražni sudac želi ući u trag svakom optuženikovu nedjelu, želi ocijeniti njegovu krivnju. Kod ispovijedi nije to najvažnije. RP spominje tek mogućnost da ispovjednik bude pokorniku pri ruci: »*Ako je potrebno, može* pokorniku pomoći da se potpuno i cjelovito ispovjedi« (RP 18).

Mnogo je preča njegova dužnost pomiriti pokornika s Bogom, voditi ga u zagrljaj s Ocem, u naručaj Krista, dobrog pastira. Mora mu *razotkri-vati Očevo srce* (RP 10c). Stoga mora duboko shvatiti kako Bog djeluje u duši pokornika (RP 10a). Božje se, naime, lice raznim ljudima različito

javlja. Štoviše, Bog se i jednom te istom čovjeku u raznim razdobljima duhovnog života prilagođuje. Ne dao Bog da ispovjednik svima otkriva istu, tj. svoju sliku Oca! Bio bi slijepac i vođa slijepih (Mt 15, 14; Lk 6, 39). Najprije mora napipati kakve misli dižu pokornika, koje li mu lome krila. Bog je neizrecivo bogat. Nitko ga ne može potpuno obuhvatiti. Ispovjednik mora pokorniku razotkriti lice ili srce Očevo tek pošto je vidio kako mu se Bog zbilja približuje i kako odgovara njegovim dubokim potrebama.

Tu sliku može *odgonetnuti na temelju »duhova«*, pokornikovih unutarnjih pokreta. Pokornika koješta muči, smeta mu. Druge mu misli i poticaji šire krila. Ispovjednik mora poput sv. Pavla zaplakati s onima koji plaču, uzradovati se s onima koji se raduju (Rimi 12, 15). Tek potom će s njim zajedno otkrivati pravi put i pokornik će osjetiti raskorak između svoga života i Božje volje. Sve će teškoće pasti: brda će se slegnuti, doline ispuniti, a pokornik će ugledati ljepotu Oca i dobra Pastira (Iz 40, 3—5; Lk 3, 4—6).

RP naglašava da je duboka spoznaja do koje mora ispovjednik doći plod ljubavi (RP 10a). Koncil tumači kakva je ljubav uvjet za tu spoznaju (UR 11): Želimo li upoznati Kristovo bogatstvo u drugima, moramo ga priznati, poštivati, osluškiivati, cijeniti (UR 4). Sav se, dakle, istražni proces u ispovijedi mora odvijati *u ekumenskom duhu*. Ispovjednik se mora kloniti svake riječi, štoviše, i svakoga suda i pokušaja suda koji bi mogao biti zaprekom dubljoj uzajamnoj spoznaji, dubljem međusobnom otvaranju u Kristu.

Tu nam je potrebno ekumensko obraćenje, jer su kršćani koji se otuđiše ispovjedaonici možda najveća kršćanska »sekta«. I oni su se, naime, udaljili od Euharistije (UR 4) i duhovno otpali od crkvene euharistijske zajednice. Više ili manje im omrznu možda i svećenik.

4. *Kakva je razboritost potrebna ispovjedniku*

RP tu razboritost naziva mudrim prosuđivanjem duhova, dubokim pronicanjem Božjeg djela u srcima ljudi, darom Duha Svetoga, plodom ljubavi (RP 10a) i rasvijetljenom ljubavlju (RP 15). Što *uključuje*? Ovo:

- a) *istančani posluh za duhove*
- b) *uravnoteženost s obzirom na odluku pokornika*
- c) *spodobnost za dijagnozu, prepoznavanje Božjeg djelovanja.*

a) Sveti Ignacije drži: »I te kako je uputno da duhovnom vođi uopće nije ni stalo da se raspituje o egzercitantovim izvornim mislima i grijesima ili da ulazi u njih. Jedino neka *vodi računa* o mnogostukim *poticajima* i mislima što ih pobuđuju različiti duhovi. Tako će biti u stanju predložiti mu odgovarajuće duhovne vježbe već prema duhovnom

napretku, potrebama i raspoloženju štíćenika« (Duh. vježbe, br. 15). To obazrivo osluškivanje bilo bi prvi element razboritosti.

b) Ispovjednik ne smije povladivati ni jednoj ni drugoj strani da bi »poput jezičca na vagi pustio Stvoritelju posve slobodne ruke neka pohodi štíćenika te mu se povjeri« kad i kako mu se sviđi (Duh. vježbe, br. 15). Ta je *uravnoteženost* s obzirom na rezultate istraživanja drugi element ove razboritosti. To su dva važna preduvjeta.

c) Glavno je da ispovjednik bude dobro upoznat s tim pokretima i s njihovom naravi. Mora steći što finiji posluš za ono što je u njima Božje kako bi mogao *postaviti* pouzdanu *dijagnozu* i razlučiti što je *Božje*, što sumnjivo, a što sigurno ljudsko.

Isus je imao takav posluš. Kad ga je Petar priznao Sinom Božjim, Isus ga je pohvalio: »Nije ti to objavilo tijelo ni krv, nego Otac« (Mt 16, 16-17). Pošto je pak Isus progovorio o križu, počeo ga Petar odvrćati od toga. Božanski ga je dijagnostičar upozorio: »Tvoje misli nisu Božje, već ljudske« (Mt 16, 23).

Ima li za to kakvih pravila? Sv. Ignacije je porazbacio mnogo takvih pravila po knjižici Duhovnih vježbi, već prema potrebama egzercitanta." Zaželio je da duhovni vođa daje ta pravila egzercitantu samo prema potrebi i duhovnoj zrelosti. Inače mogao bi sve pokvariti te bi u zao čas primijenio pravila, kojih ne bi ni razumio. Nije tu pitanje o teoretskom, već o praktičnom duhovnom znanju.

5. *Kako ispovjednik stječe potrebnu razboritost*

a) Što koncil preporučuje?

Pogledajmo što veli o tome Koncil! O razboritosti i njezinu stjecanju govori ovako: »Samo dok su poučljivi Duhu bit će živo oruđe Krista, vječnog svećenika. Premda, naime. Božja milost može i pomoću nedostojnih službenika ostvariti djelo spasenja, ipak se Bog redovito većma objavljuje onima koji su *podatniji poticajima* i vodstvu Duha Svetoga. Zato koncil živo potiče svećenike neka uvijek nastoje da bi postajali sve prikladnije oruđe Božje« (PO 12).

15 Takva su npr. Pravila o razlučivanju duhova za prvi (Duh. vježbe, br. 313–327) i za drugi tjedan (Duh. vježbe, br. 328–336) duhovnih vježbi. Takve su upute za izbor pravoga poziva (Duh. vježbe, br. 169–189), pravila o skrupulima (Duh. vježbe, br. 345–351). Zapravo je cijela knjižica Duhovnih vježbi sustavni udžbenik za razlučivanje duhova.

Stoga »neka nauče sve promatrati u svjetlu Božje volje. Neka ispituju kako se njihovi pothvati slažu s njihovim evanđeoskim poslanjem i crpe li iz njih utjehu i preobilnu radost« (PO 14).

»Sigurno je među najpotrebnijim vrlinama za svećeničku službu sposobnost da znadu tražiti volju onoga koji ih je poslao, jer Božje djelo premašuje ljudsku mudrost. Neka u poniznosti istražuju što je Bogu ugodno i daju mu se voditi. Služe li predano onima koje im je povjerio, otkrivat će u događajima njegovu volju. »Osluškivanje« želja pape, biskupa i braće »dovest će ih do zrelije slobode da će obazrivom ljubavlju nalaziti nove putove do većeg dobra« (PO 15).

»Žele li postati poučljivi i osjetljiviji za Božji glas u svagdašnjem životu, moraju se osloboditi svake neuredne brige. Iz te slobode i poučljivosti rada se duhovna sposobnost rasuđivanja koja je za svećenike izvanredno važna da će znati sve po Božjoj volji pravilno upotrijebiti ili odbaciti, već prema zahtjevima svoga poslanja« (PO 17).

»Neka u događajima pomnjivo traže znakove Božje volje i poticaje milosti da bi postali sve poučljiviji za poslanje, primljeno od Duha Svetoga« (PO 18).

Zbog te, svećenicima tako potrebne vrline. Koncil preporučuje biskupima da udare solidne temelje duhovnom odgoju svećeničkih kandidata u sjemeništima. Neka se pobrinu da ti kandidati prihvate poziv pošto su ga jasno shvatili i zrelo odvagali kao što se važe u velikim duhovnim vježbama. Zato neka im biskupi omoguće da se za neko vrijeme posvete što intenzivnijem uvođenju u duhovni život (OT 12).

S tog istog razloga Koncil nalaže biskupima da omoguće i svećenicima duže i temeljitije duhovne vježbe. Biskupi su ih sami dužni organizirati ili povesti brigu da ih drugi organiziraju (CD 16).

b) Što traži »Red pokore«?

RP zahtijeva: neka ispovjednik stječe nužnu razboritost brižnim učenjem, a osobito molitvom. Da stvar bude sigurnija, ponavlja svoj zahtjev u odsjeku o pripravi za dijeljenje sakramenta: »Neka se svećenik pripravi na slavljenje sakramenta osobito*» molitvom.«

Na temelju koncilskih uputa razumljivo je zašto RP tako ističe molitvu. Ali i sam RP tumači svoj zahtjev ovako: Molitva je tako potrebna, »jer prosuđivanje duhova je dar Duha Svetoga i plod ljubavi« (RP 10a).

Naš prijevod veli neka se najprije pripravi molitvom. Izvorni tekst nema u mislima vremenski red, nego važnost molitve. Veli: «Sacramento celebrando sacerdos oratione imprimis se praeparet» (RP 10a). Molitva je najvažnija u cijelom procesu priprave.

Iz konteksta koncilskih dokumenata jasno je da u RP nije riječ o bilo kakvoj molitvi, pogotovo ne o mehaničkoj. U pitanju je pouzdano *molitva oslušivanja* Božjeg glasa. RP izrijeком postavlja molitvi taj cilj. Vidjeli smo već da je molitva potrebna zato da ispovjednik poluči razlučivanje duhova. RP taj dar i opredjeljuje. Kaže da je razlučivanje duhova »duboko pronicanje Božjeg djelovanja u srcima ljudi« (RP 10a).

Time zapravo RP zahtijeva još više nego Koncil. Koncil traži da svećenik nauči oslušivati Božji glas u svojim pothvatima, otkrivati Božju volju u događajima. *RP zahtijeva da nauči oslušivati Božji glas*" i u srcim[^] drugih, a to je *mного više*. Uzet ću za usporedbu ignacijevske mjesečne duhovne vježbe. Dobro obavljen tečaj takvih vježbi može čovjeka uvesti u ono što Koncil zahtijeva od svećenika. Za ono što od njega zahtijeva RP ne bi bilo dosta obaviti tečaj. Čovjek bi morao steći sposobnost da bude i vođa duhovnih vježbi, jer RP zahtijeva od ispovjednika da nauči voditi u ispovijedi proces nalik na ignacijevske mjesečne duhovne vježbe.*[^]

c) Praktične napomene

Za ovakvo duhovno osposobljavanje nisu prikladne duhovne vježbe s predavanjima, nego *osobni duhovni trening* pod vodstvom čovjeka koji je u stanju svoga štićenika teoretski i praktički smišljeno uvoditi u tajne razlučivanja duhova i Božjeg djelovanja u duši.

Tri su takva poznata *načina*. Prvi sam već dva puta spomenuo. Bile bi to ignacijevske *mjesečne duhovne vježbe*. Taj bi način bio najprikladniji za onoga tko za to nađe vremena, a može obaviti taj trening.

Drugi je način *skraćen* samo na najbitnije dijelove ignacijevskih mjesečnih duhovnih vježbi. Ti su najhitniji dijelovi *prvi i drugi tjedan*, samo što tu nije riječ o tjednima po sedam dana, nego o procesima sazrijevanja koji se prilagođuju potrebama pojedinaca.

Treći bi način bile te iste duhovne vježbe *u svagdašnjem životu* (usp. Duhovne vježbe, br. 19), gdje bi sav proces trajao duže, a duhovno bi se vodstvo uglavnom odvijalo pismeno. Kada bi stvar toliko sazrela, završila bi možda s nekoliko dana intenzivnijeg treninga. Ta se tri načina danas u svijetu najviše šire.*"

" Koncil drži da nam Bog govori »sveukupnom svojom prisutnošću, pojavom, riječima, djelima, znacima, čudesima, a osobito svojom smrću i uskrsnućem i, konačno, poslanjem Duha istine« (DV 4). Stoga je RP radije upotrijebio riječ »djelo Božje,« nego »glas Božji«.

¹ Koji je smisao ignacijevskih mjesečnih duhovnih vježbi, protumačio sam na str. 139. sl., gdje se govori o predmetu ispovjednikove sudske vlasti, zadnji odsjek.

¹⁹ Bogoslovi ili svećenici mogu se za koji od tih načina dogovoriti s autorom članka (Vodnikova 279, Ljubljana) ili s o. Pavinom (Rakovčeva 12, Opatija). Autor je pripravan voditi duhovne vježbe i o duhu RP.

spominju još dva načina o kojima se u zadnje vrijeme prilično mnogo piše. Prva bila bi *grupna dinamika*. Taj trening može pomoći psihološkom sazrijevanju čovjeka. Može ga otvoriti, osposobiti za osluškivanje. Ali ta metoda nije sustavno prilagođena rasuđivanju duhova. Sigurno je to zgodnija, što je bolji animator. Lani je bio kod nas na raspolaganju P. Federico Arvezu, profesor pastoralne psihologije i aske- tike na Gregorijani, ali nije bilo dovoljno interesenata.

Drugi, karizmatički način nazivaju *»krštenje u Duhu Svetom«*. Kod takvih krštenika zna duhovni život nabujati. Duh molitve ojača. Ali je u tom bujanju prijeko potrebno upravo rasuđivanje duhova, inače su s tim procesom često povezane velike nevolje i neredi, o kakvim govori već apostol u poslanici Korinćanima (14, 6-33).

hus je pokazao pravi put. Pošto je nakon krštenja sišao na nj Duh Sveti, otišao je, recimo, u duhovne vježbe. Bio je 40 dana u pustinji da bi ga tamo kušao đavao (Mt 3, 16; 4, 1).

Spomenuo bih još jedan način koji pojedini redovi postavljaju sebi tek za cilj, a zacrtali su put prema njemu. Taj put nazivaju izmjenjivanjem duhovnog iskustva. Njihov je konačni cilj *zajedničko razlučivanje* duho- va. Možda to Koncil ima u vidu, jer stavlja biskupima na srce ovo: »Bi- skupi neka pronadu što zgodniji način kako će se svi njihovi svećenici učvrstiti u duhovnom životu da će s braćom razmjenjivati svoja apostol- ska iskustva« (PO 19).

Z a k l j u č c i

Želio bih povući neke zaključke:

1. Smjernice RP, shvaćene u duhu Koncila, sjećaju nas na našu odgovornost. Naše *znanje o* simptomima, uzrocima, lijekovima *bolesti duša* zaostaje za znanjem suvremene medicine o njezinim bolestima. Naš istražiteljski rad, naša obaviještenost, obavještajna služba o dostignućima tih istraživanja zaostaju za zalaganjem suvremene medicine na tim područjima. Taj raskorak je razlog što svijetu *nismo uvjerljivi* kad tvr- dimo da su bolesti duše preče od običnih bolesti. Možda se kršćani stoga udaljuju od nas i od ispovjedaonice. Ne slušaju nas ako ne vide riječi potvrđene u djelu.

2. Koncil želi da jasnije pokažemo svijetu kakva je *narav* naše *službe* (SC 72). Suvremena služba spašavanja u nesrećama pokazuje kako treba danas shvatiti naše *spašavanje*, kojemu nas Krist-Pastir-liječnik (Mt 9, 36-37; 10, 6-7; Ez 34, 3-6) zove, pokazuje što želi Koncil kad traži da budemo »potpuno pripravnici dijeliti sakrament pokore kad

god to vjernici razložno zažele« (PO 13). Uvijek bismo morali biti pažljivi, pokaže li tko u najobičnijem dodiru s nama unutarnju potrebu da iznese svoje duhovne jade. Odmah bismo ga morali oslušnuti i olakšati mu pomirenje s Bogom. Bojim se da smo često još uvijek nalik na gospodskog »najamnika« kojeg moraš zvati u ispovjedaonicu (Iv 10, 12).

3. Koncil traži da svoju *sudsku službu* shvatimo prema naravi sakramenta *pomilovanja*, dakle ne strogo. Jasno je da moramo gdjekad pričekati. Ali služba pomirenja poznaje i isprike od »cjelovite« ispovijedi. Kad se netko stane u običnu razgovoru jadati o nevoljama svoje duše, a iz nekih se razloga ne može tada cjelovito optužiti, ne vapije li njegova duša razložno za pomirenjem s Bogom?

4. Tako shvaćenu *sudsku službu* možemo lijepo *uklopiti u službu liječnika*. Upotpunjuju se. Sudska je služba služba dijagnostičara. Najeminentnija je svećenička služba, bitna sakramentu pokore. Ispovjednik njome pokazuje pokorniku njegov raskorak s Božjim pozivom i ujedno šalje toga bolesnika »na pravi bolnički odjel« u zagrljaj s Ocem. Uči ga osluškiavati savjest. Liječnik ima u tome zadaću Ivana Krstitelja, koji bolesniku utire i olakšava put.

5. *Najvažnija* bi, dakle, ispovjednikova *zadaća* bila *razlučivanje duhova*. Koliko smo godina utrošili u učenje moralne teologije? Ne bismo li mogli uložiti možda koji mjesec dana u to da sustavno uđemo i u tajne razlučivanja duhova? Nije li to najveći manjak i nedostatak u našoj suvremenoj ispovjedničkoj spremi?

GROSSE, VIELLEICHT UNERFÜLLBARE ANSPRÜCHE »DER BUSSORDNUNG«

Zusammenfassung

Wenn man die Richtlinien des neuen Rituals »Die Feier der Busse« im Geiste des Konzils versteht, so sieht man, dass sie uns auf unsere Verantwortung aufmerksam machen. Unsere Kenntnis von Symptomen, Ursachen und Heilmitteln für verschiedene Seelenkrankheiten hinkt hinter den Erkenntnissen der heutigen Medizin nach. Unsere Forschung und Wissen auf diesem Gebiet geht nicht parallel mit den Bemühungen der Medizin. In dieser Diskrepanz liegt auch der Grund, dass wir vor den Menschen nicht glaubwürdig auftreten können, wenn wir behaupten, die Seelenkrankheiten seien wichtiger als alle anderen. Deshalb entfremden sich dem Bussakrament viele Christen immer mehr. Sie glauben uns nicht mehr, weil unsere Worte und Taten nicht übereinstimmen.

Das Konzil wünscht, dass wir Priester der Weh die Natur unseres Dienstes, vor allem den Dienst des Beichtvaters, klar zeigen (Konst. über die hl. Liturgie, 72). Das apostolische Wirken am Seelenheil der Menschen, das uns von Christus, dem Hirten und Arzt, anvertraut wurde, fordert von uns eine vollkommene Bereitschaft, damit wir uns »allgemein und stets bereit zeigen, den Liebesdienst der Spendung des Bussakramentes zu leisten, sooft die Gläubigen begründeterweise darum bitten« (Dekret über Dienst und Leben der Priester, 13). Stets sollten wir aufmerksam sein, wenn jemand auch im alltäglichen Gespräch sein Bedürfnis zu einer Aussprache und Beichte zeigt. Dafür sollen wir ein feines Gefühl haben und jedem seine Versöhnung mit Gott zu erleichtern suchen. Treten wir da manchmal nicht wie »Tagelöhner« (Joh 10, 12), d. h. zu herrisch auf, so dass man uns gerade bitten muss, in den Beichtstuhl zu kommen?

Das Konzil verlangt, den Richterdienst im Geist des Sakramentes der Versöhnung und nicht als ein strenges Richten zu verstehen. Selbstverständlich müssen wir oft Geduld haben, denn der Dienst der Versöhnung schliesst auch eine Entschuldigung von vollständigen Beichte ein. Wenn sich jemand im gewöhnlichen Gespräch wegen seiner Schwierigkeiten und Versagen anklagt, ist das schon ein Zeichen der Sehnsucht seiner Seele nach Versöhnung mit Gott, obwohl er es aus gewissen Gründen noch nicht in Form einer vollständigen Beichte tun kann.

Den so verstandenen Richter-Dienst können wir mit dem Arzt-Dienst vergleichen. Der eine vervollständigt den anderen. Der Richter-Dienst ist Dienst der Diagnostik. Das ist der höchste Priester-Dienst und ist dem Bussakrament wesentlich. Der Beichtvater zeigt dem Beichtkind seine Abweichung vom Ziel und schickt den Kranken »auf die richtige Krankenabteilung«, in die Umarmung Gottes. Der Priester lehrt den Menschen auf die Stimme seines Gewissens zu hören. Somit erfüllt er die Aufgabe Johannes' des Täuflers, Gott in der Seele den Weg zu bereiten.

Die wichtigste Aufgabe des Beichtvaters jedoch ist die Unterscheidung der Geister. Man hat in der Ausbildung viel Zeit für das Studium der Moraltheologie aufgewendet. Sollten wir nicht vielmehr einen guten Monat etwa dem Studium der Regeln für die Unterscheidung der Geister widmen! Das ist vielleicht der grösste Mangel in der heutigen Beichtpraxis.